

нормам языка перевода, устраняя избыточные элементы, которые в русском языке звучали бы неестественно. Модуляция обеспечивает передачу скрытых или логически выводимых значений, которые не выражены напрямую в исходном тексте, но необходимы для сохранения коммуникативного эффекта. Замены представляют собой универсальный инструмент, позволяющий согласовать грамматические и лексические различия между языками и сохранить естественность звучания перевода.

Такие трансформации, как генерализация, калькирование и антонимический перевод встречаются значительно реже, что объясняется их ограниченной применимостью. Генерализация используется только тогда, когда узкое значение оригинала невозможно адекватно передать в языке перевода, калькирование оправдано лишь в случаях, когда структура и образ органично вписываются в систему языка перевода, а антонимический перевод требует особой синтаксической ситуации, позволяющей перестроить утверждение в отрицание или наоборот без потери смысла.

Подводя итоги, можно сказать, что именно частотные трансформации – опущения, модуляция и замены – формируют основу переводческого процесса, так как они обеспечивают гибкость, точность и естественность текста. Остальные приёмы выполняют вспомогательную роль и применяются лишь в специфических условиях, когда другие средства оказываются недостаточными.

Список использованной литературы

1 Хисамиева, А. А. Переводческие трансформации, как средство достижения адекватного перевода на примере сказок татарской детской литературы / А. А. Хисамиева // Международный научный журнал «Вестник науки». – 2018. – Т. 4 № 7. – 87 с.

2 Швейцер, А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 216 с.

3 Рецкер, Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер, Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. – 3-е изд., стереотип. – М.: «Р. Валент», 2007. – 244 с.

4 Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. // В. Н. Комиссаров – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.

The article is dedicated to the analysis of translational transformations in audiovisual translation, using the television series “Desperate Housewives” as a case study. It examines lexical, grammatical, and complex methods of text adaptation, their frequency, and their role in achieving equivalence. It has been found that the primary translational transformations are omission, modulation, and substitution, which provide flexibility and naturalness to the text, while generalization, calque and antonymic translation serve a supportive function.

УДК 392.1(476.2-37Акциябрскі)

Н. А. САЛОВІЧ

(г. Гомель, УА “Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны”)

РАДЗІННА-ХРЭСЬБІННЫЯ АБРАДЫ І ЗВЫЧАІ АКЦЯБРСКАГА РАЁНА

У артыкуле разглядаецца комплекс радзінна-хрэсьбінных абрадаў і звычаяў, якія бытуюць на тэрыторыі Акцябрскага раёна. На аснове фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў, што захоўваюцца ў архіве навукова-вучэбнай лабараторыі ГДУ імя Ф. Скарыны, асэнсаваны асноўныя структурныя кампаненты радзінна-хрэсьбіннага абрадавага комплексу і звязаныя з імі павер’і.

Традыцыйная культура кожнага народа складваецца на працягу многіх стагоддзяў, перадаецца з пакалення ў пакаленне як неад’емная частка ўкладу жыцця чалавека і ўстойліва захоўваецца як найдаражэйшая спадчына. Варта адзначыць, што ў сістэме абрадавага фальклору беларусаў важнае месца адводзіцца сямейнай абраднасці, якая ахоплівае такія найбольш значныя моманты ў жыцці чалавека, як нараджэнне, вяселле і пахаванне. Як слушна адзначыў вядомы даследчык А. С. Фядосік, “у надзвычай багатай вуснапаэтычнай творчасці беларусаў сямейна-абрадавая паэзія вылучаецца шматграннасцю адлюстравання рэчаіснасці ў дасканалай паэтычнай форме, нацыянальна-рэгіянальнай адметнасцю ў славянскім і еўрапейскім кантэксце” [1, с. 218]. Сапраўды вывучэнне радзінна-хрэсьбітнай абраднасці асобных рэгіёнаў Беларусі дае магчымасць больш глыбока асэнсаваць мясцовую спецыфіку гэтага віду мастацтва на розных узроўнях: вярбальным, акцыянальным, прадметна-атрыбутыўным, што ўзбагачае агульнаэтнічную традыцыйную культуру. У сувязі з гэтым актуальным з’яўляецца, напрыклад, зварот да асэнсавання радзінна-хрэсьбітнай абраднасці асобных раёнаў Гомельскай вобласці, у прыватнасці, Акцябрскага раёна.

Варта пакрэсліць, што нараджэнне дзіцяці – гэта прынцыпова важны і адказны перыяд у жыцці грамадства. Клопат пра будучае немаўляці пачыналася задоўга да яго нараджэння, ужо нават з вяселля. У структуры вясельнай абраднасці мелі месца спецыяльныя рытуальныя дзеянні, скіраваныя на ўзмацненне патэнцыялу маладых у сямейных адносінах: “*Іх садзілі на вывернуты кажух або дзяжу, каб сям’я была вялікай і шчаслівай, а багацце зычылі, абсыпаючы іх жытам ці пшаніцай*” (зап. у в. Лаўстыкі Акцябрскага раёна ад Вайцяхоўскай Раісы Канстанцінаўны, 1962 г. н.).

Невыпадкова падчас дзяльбы карава я прадстаўнікі роду і маладой, і маладога зычылі жаніху і нявесце, каб хутчэй нараджаліся дзеці: “*Дарую вам ягнятка, каб праз год даждалі дзіцятка. Дарую вам злата, каб дзяцей была поўная хата. Дарую вам грошы, каб дзеці былі харошы. Дарую медзі, каб дзеці былі як мядзведзі*” (зап. у в. Лаўстыкі Акцябрскага раёна ад Званковіч Ніны Леанідаўны, 1952 г. н.).

Былі ў нашых продкаў і свае сакрэты адносна планавання полу будучага дзіцяці: “*Калі сям’я жадала хлопчыка, для надзейнасці, пад ложка маладым клалі нож ці сякеру (“на сына”), калі хацелі дзяўчынку – лютэрка і грэбень (“на дочку”), але нельга было зачынаць дзяцей у пост, бо лічылася, што ў гэтых дзяцей з цягам часу выяўляюцца фізічныя ці псіхалагічныя хваробы*” (зап. у в. Лаўстыкі Акцябрскага раёна ад Званковіч Ніны Леанідаўны, 1952 г. н.).

Надзвычай адказным быў перыяд цяжарнасці. Існавала цэлая сістэма забаронаў, абмежаванняў і прадпісанняў. Старэйшыя людзі папярэджвалі, што “*цяжарнай жанчыне нельга стрыгчы валасы, каб не ўкараціць розум дзіцяці; нельга было плясці ці прасці, асабліва пад- час свят, бо пуравіна можа абкруціцца вакол дзіцяці і нельга было яшчэ пужацца*” (зап. у в. Лаўстыкі Акцябрскага раёна ад Вайцяхоўскай Раісы Канстанцінаўны, 1962 г. н.). Напрыклад, зыходзячы са сведчанняў інфарманта, пры пажары яе цяжарная суседка выбегла з хаты і ад страху, што гарыць яе хлеў, ухапілася за твар, то, калі нарадзіўся хлопчык, на твары ў яго была чырвоная пляма.

Лічылася, што ў царкве падчас набажэнства трэба было станавіцца наперадзе, тады, паводле народных павер’яў, і гэтаму нованароджанаму заўсёды будзе шанцаваць.

Момант нараджэння трымалі ў тайне: “*Лічылася, што прысутнасць старонніх людзей удвая падаўжае самі роды і значна павялічвае пакуты парадзіхі*” (зап. у в. Лаўстыкі Акцябрскага раёна ад Вайцяхоўскай Раісы Канстанцінаўны, 1962 г. н.).

У час родаў бабка-павітуха надавала належную ўвагу кожнай дэталі, звязанай з момантам нараджэння дзіцяці, таму што ўсе яны лічыліся невыпадковымі, а нават у пэўнай ступені і лёсавызначальнымі: “*Калі дзіця нараджалася тварам уніз, павітуха ўжо разумела, што яно доўга не пажыве, а яшчэ жыццё будзе кароткім і ў дзяцей, якія адразу пасля нараджэння не падалі голас. І наадварот, паішчасціць тым, хто нарадзіўся ў рубашцы*” (зап. у в. Лаўстыкі Акцябрскага раёна ад Вайцяхоўскай Раісы Канстанцінаўны, 1962 г. н.).

Шматлікія рытуальныя дзеянні былі скіраваны на праектаванне далейшага лёсу дзіцяці. З гэтай нагоды бабка ніколі не прымала нованароджанага голымі рукамі, а прыкрывала яго саматканым палатном, каб паспрыяць багаццю ў будучым жыцці.

Пупавіну хлопчыку пераразалі на нажы ці сякеры (“каб імі добра валодаў”), на кавалачку хлеба, а дзяўчынцы на грэбні (“каб добра прала”). *“Перавязвалі пупавіну суровай ніткай, або паскай цераблёнага лёну, у якую ўпляталі валасы маці. А ўжо праз некалькі дзён яе завязвалі ў вузельчык і клалі ў куфар. І калі дзіцяці спаўнялася тры гады, тады вузельчык даставалі і давалі малому развязаць яго (“развязаць свой розум”)*” (зап. у в. Лаўстыкі Акцябрскага раёна ад Вайцяхоўскай Раісы Канстанцінаўны, 1962 г. н.).

З нараджэннем дзіцяці звязаны такія абрадавы момант, як адведкі, калі сваякі і знаёмыя прыходзілі да бацькоў немаўляці, каб павіншаваць іх і раздзяліць радасць, падтрымаць маладых бацькоў словам, практычнымі парадамі альбо матэрыяльнай дапамогай.

Урачыста адзначаліся на тэрыторыі Акцябрскага раёна хрэсьбіны – абрад хрышчэння дзіцяці ў царкве або касцёле. Пажаданні здароўя маці і дзіцяці, шчаслівага будучага лёсу нованароджанаму былі звязаны з многімі рытуальнымі дзеяннямі, звычаямі і павер’ямі, што суправаджалі радзінна-хрэсьбінную абраднасць.

У вёсцы Лаўстыкі Акцябрскага раёна, як паведаміла Соф’я Васільеўна Сацура, 1945 г. н., пры нараджэнні дзіцяці выбіралі бабку, якая “бабіла” дзіця. *“Кумы любыя, а баба суджана”, – гавораць у гэтым мястэчку. Калі ішлі запрашаць бабулю, то абавязкова бралі з сабой хлеб і соль. Бабуля прыходзіла да немаўляці ў той дзень, калі яго з матуляй прывезлі з бальніцы, яна павінна была памыць дзіцятка і апрануць яго ў адзенне, прынесенае ёю самой. Раней гэта маглі быць адрэз палатна, сарочка, шапачка, пялёнкі, цяпер гэта можа быць камплект дзіцячага адзення, рушнічок бабуля таксама нясла свой. Яна набірала са студні ваду, награвала яе ў печы і затым, наліўшы вады ў ночвы, кідала туды “святаянскія зёлкі” (зёлкі, якія збіраліся на Івану Купалу), а таксама галінку чартапалоху, каб нічога не баяўся, лажыла на дно і медныя манеты, каб багатым быў, кідала некалькі крышталікаў солі”*.

Пры першым купанні дзіця трымалі тварам на захад. Калі купалі дзяўчынку, то ў ваду далівалі малако, каб была прыгожая і абавязкова клалі аднакапеечную манету, гэта павінна было паспрыяць таму, каб будучы менструальны цыкл у дзяўчат праходзіў як мага лягчэй і карацей. Хлопчыку далівалі піва, каб ён быў дужым і адважным. *“Бацькі абавязкова клалі ў ночвы, калі купалі хлопчыка, заручальны пярсцёнак, гэта перасцерагала яго ад сурокаў, нагавораў і іншых вядзьмарскіх шкодных дзеянняў”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.). Ваду, у якой купалі хлопчыка, вылівалі пад яблыньку (“каб багаты быў”), а ваду, у якой купалі дзяўчынку, – пад вішню (“каб была прыгожай, краснай”) (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.). Калі быў завершаны рытуал купання нованароджанага, бабку-павітуху частавалі абедам і падносилі ёй падарунак. Гэта маглі быць адрэз на сукенку ці спадніцу і хустачка.

Напярэдадні хрышчэння дзіцяці бацькі выбіралі кумоў – хросных бацьку і маці. Справа гэта лічылася даволі адказнай, бо людзі меркавалі, што жыццё нованароджанага ў пэўнай ступені будзе нагадваць лёс хросных, а самі хросныя, з моманту хрышчэння, станавіліся духоўнымі бацькамі дзіцяці і самымі ганаровымі ўдзельнікамі ўсіх святкаванняў, звязаных з жыццём хрэніка. Кумамі, як адзначыла Соф’я Васільеўна Сацура, 1945 г. н., маглі быць сваякі, пачынаючы *“з другога калена сваяцтва, добрыя знаёмыя ці проста суседзі. Каб запрасіць куму з кумам, да іх у хату таксама ішлі з хлебам і соллю, абгорнутымі ў ручнік, і клалі на стол. І, калі гэты чалавек быў здаровым, то ён не меў права адмовіць у запрашэнні”* (зап. у в. Лаўстыкі). Паводле сведчанняў мясцовых жыхароў, пажадана было, каб “першым хрэнікам” у хроснай маці быў хлопчык, а ў хроснага бацькі – дзяўчынка. Напярэдадні хрышчэння (дзень прызначаўся ў царкве) бабуля абмывала дзіцятка яшчэ раз і апранала яго, загортвала ў пялёнкі, прынесеныя ёй жа. *“Спавітае дзіця абавязкова перавязваюць стужкай, калі гэта хлопчык – блакітнага колеру, а калі дзяўчынка – чырвонага. Спавітае дзіцятка бабуля перадавала куме. Кумы тры разы абносилі дзіця вакол кутняга стала і адразу выходзілі з дому”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.).

У царкве падчас хрышчэння дзяўчынкі яе трымаў на руках кум, а калі гэта быў хлопчык, то яго трымала кума. Пакуль кумы з дзіцём былі ў царкве, бацькі, бабуля і іншыя члены сям’і накрывалі сталы для святочнага застолля. У гэты ж час у хату збіраліся госці – род дзіцяці. Кожны з іх прыносіў для нованароджанага падарункі: дзіцячае адзенне, цацкі і іншае. *“Прыехаўшы з царквы, калі дзіця не спала, яго аддавалі маці, а калі спала, то клалі ў калыску. Затым расаджвалі гасцей, пры гэтым бабуля займала ганаровае месца за сталом”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.).

Першую чарку падымалі за новага прадстаўніка роду, выказваючы самыя розныя пажаданні: *“Дай Божа, каб наш Мікітка шчаслівы рос!”*, або *“Дай Божа нашай Марынцы добрай долі!”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.).

У пажаданнях, якія былі адрасаваны дзіцяці, абавязкова прыгадвалася яго імя, таму што пасля абраду хрышчэння, лічылася, што дзіця ўжо набывала самастойны статус асобы ў сваім родзе і грамадстве.

У час застолля да кумоў і бабулі падыходзілі бацькі дзіцяці і, жадаючы здароўя, дарылі падарункі куму, куме і бабулі. А апошнія таксама адорвалі бацькоў падарункамі, прамаўляючы пажаданні здароўя, добрай долі і дабрабыту гэтай сям’і (па-вясковаму, гэта называецца “абменьвацца падарункамі”). У гэты час многа жартаў выказвалася ў адрас бацькоў, кумоў, бабулі.

Асноўным момантам хрэсьбін у гэты дзень было выкананне абраду разбівання гаршка з кашай. *“Бабіна каша”* – гэта рытуальная страва, якую рыхтавала бабка-павітуха: *“Кашу рабілі з прасяных круп, да якіх абавязкова дабаўлялі мёд, масла, малако, яйкі і іншыя прадукты. Каша павінна быць жоўтенькая, як сонейка і абавязкова смачнай, каб усім спадабалася”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.).

Перад тым як падаць бабіну кашу, *“на кутнім сталі”* засцілалі ручнік, запальвалі свечкі перад абразамі. Кашу выносяць тройчы, першая і другая “падстаўныя” і толькі за трэцім разам падавалі на стол сапраўдную “бабіну кашу”. Паводле павер’яў, так рабілі, каб злыя людзі не змаглі паўплываць на лёс нованароджанага. Зверху каша ўпрыгожвалася цукеркамі, кветкамі. Дзяльба “бабінай кашы” – прыгожая і шумная цырымонія. *“Звычайна, распачынае кум. Ён кашу падымае ўгору і кажа: “А як будзем дзяліць кашу? Колькі бабіна каша стоіць?” Бабуля адказвае: “Мая каша вельмі хороша і прадаю яе толькі за грошы”. Бабка абяцала, што, хто больш дасць грошай, той і паб’е кашу”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.).

Госці пачынаюць своеасаблівы гандаль у жартоўнай форме: *“Ложасьць рубель, а кажучь, што тысячу, ложасьць пяць рублёў, а кажучь, што пяць тысяч. Але звычай такі, каб кум “пабіў кашу”, таму кум стараецца павяршыць. Грошы кладзе апошнім і тады б’е кашу. Кашу б’е тройчы аб стол, засланы рушніком. З трэцяга разу гаршок павінен раскалоцца, а каша, трэба каб засталася цэлай, гэты момант вельмі адказны. Кажучь, калі каша раскнецца, дык і жыццё ў дзіцяці будзе неўдалым, а, калі каша крэпкая, то і лёс і здароўе будзе добрым”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.).

Як толькі кум разбіваў гаршчок з кашай, *“чарапкамі накрывалі галовы маладзіцам, у якіх доўгі час не народжваюцца дзеці ці дзяўчынам, якія доўгі час не выходзяць замуж”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.).

Затым баба рэзала сваю кашу на кавалачкі і раздавала ўсім прысутным. У гэты ж час, калі госці атрымлівалі кашу, то выказвалі шматлікія пажаданні ў адрас нованароджанага.

Пасля таго, як падзялілі кашу, бабку, куму і кума падымалі на табурэтках уверх і выносілі з хаты, патрабуючы, каб тыя частавалі часцей: *“Раней кум і кума вялі ўсіх да сябе дадому, на другому кажучы, іх вязлі, цягнулі на баране да іх хат, каб тыя частавалі сваёй гарэлкай. А ў цяперашні час усіх траіх садзяць ці на воз ці ў сані і цягнуць у магазін, дзе бабка і кумаўя купляюць гарэлку, пячэнне, цукеркі, каб пачаставаць гасцей. Вярнуўшыся назад на застолле, гавораць, што кумаўя і бабка частаюць цяпер сваёй гарэлкай”* (зап. у в. Лаўстыкі ад Сацуры Соф’і Васільеўны, 1945 г. н.).

Прыведзеныя матэрыялы па радзінна-хрэсьбіннай абраднасці, якая суправаджаецца песнямі, прыпеўкамі, прыгаворамі, жартамі, рознымі магічнымі дзеяннямі, даюць падставы сцвярджаць, што гэты добра распрацаваны традыцыйны пласт нашай культурнай спадчыны ўяўляе сабой непаўторнае багацце лакальных традыцый.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1 Фядосік, А. С. Сямейна-абрадавая паэзія / А.С. Фядосік // Беларусы. Т. 7. Вусная паэтычная творчасць / Г. А. Барташэвіч, Т. В. Валодзіна, А. І. Гурскі і інш.; Рэдкал.: В. М. Бялявіна і інш.; Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мн. : Бел. навука, 2004. – 586 с.

The article examines the complex of birth and christening rituals and customs prevailing in the territory of the Oktyabrsky district. Based on folklore and ethnographic materials stored in the archive of the scientific and educational laboratory of the Moscow State University named after F. The main structural components of the birth and christening ritual complex and the beliefs associated with them are understood.

УДК 811.161.3'42:808.503

А. А. СТАНКЕВІЧ

(г. Гомель, УА “Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны”)

РЫТАРЫЧНЫЯ ПРЫЁМЫ ПАВЫШЭННЯ КАМУНІКАТЫЎНА-ПРАГМАТЫЧНАГА ПАТЭНЦЫЯЛУ ПУБЛІЦЫСТЫЧНАГА ДЫСКУРСУ

У артыкуле на матэрыяле мастацкай публіцыстыкі аналізуецца камунікатыўна-прагматычны патэнцыял публіцыстычнага дыскурсу, звязаны з задачай свядомага ўздзеяння на адрасата, дэтэрмінуемы інтэнцыяй аўтара, сітуацыяй стварэння тэксту, яго прызначэннем і спосабам выкладу зместу. Для павышэння камунікатыўна-прагматычнага патэнцыялу публіцыстычнага дыскурсу аўтары актыўна выкарыстоўваюць рытарычныя прыёмы актывізацыі ўвагі адрасата, займальнасці паведамлення, законы гарманічнага дыялогу і эмацыянальнасці выкладу зместу, а таксама выяўленча-выразныя моўныя сродкі.

Публіцыстычны дыкурс, у якім арганічна спалучаюцца інфармацыйная і камунікатыўна-прагматычная функцыі, з’яўляецца адным з самых актыўна выкарыстоўваемых у грамадстве медыятэкстаў. Як адзначаецца ў навуковай літаратуры, ён характарызуецца спалучэннем інфармацыйнай і прагматычнай функцый, вызначаецца сваёй папулярнасцю, вобразнасцю, палемічнасцю выкладу, яркасцю выразных сродкаў станоўчай або адмоўнай экспрэсіі [1, с. 443–444].

Паводле меркавання даследчыкаў, “спецыфіка тэкстаў, якія належаць да сучаснага масмедыяльнага кантынууму, вызначаецца рознымі камунікатыўнымі ўстаноўкамі, галоўнай з якіх з’яўляецца зварот да масавага адрасата з мэтай аказання на яго максімальнага, прагматычна зададзенага інфармуючага ўздзеяння” [2, с. 3].

Прагматычныя параметры публіцыстычнага дыскурсу, звязаныя з яго камунікатыўнай задачай свядомага ўздзеяння на адрасата, вызначаюцца інтэнцыяй аўтара і сітуацыяй стварэння тэксту, яго прызначэннем. Камунікатыўна-прагматычны патэнцыял публіцыстычнага дыскурсу ў значнай ступені дэтэрмінуецца спосабам выкладу яго зместу. Вялікае значэнне пры гэтым мае камунікатыўная ўстаноўка дыскурсу і яго інтэнцыянальна-сітуацыйная абумоўленасць, накіраваныя на максімальнае прагма-інфармацыйнае ўздзеянне на масавага чытача [2, с. 4].